

Candidates must complete this page and then give this cover and their final version of the extended essay to their supervisor.

Candidate session number

Candidate name

School number

School name

Examination session (May or November)

May

Year

2013

Diploma Programme subject in which this extended essay is registered: Dutch language & literature

(For an extended essay in the area of languages, state the language and whether it is group 1 or group 2.)

Title of the extended essay: Wat is de rol van Dimitri Verhulst op vrouwen in zijn boek 'De helaasheid der dingen' en hoe kan de Belgische en Nederlandse cultuur en literatuur helpen om deze te begrijpen?

Candidate's declaration

This declaration must be signed by the candidate; otherwise a grade may not be issued.

The extended essay I am submitting is my own work (apart from guidance allowed by the International Baccalaureate).

I have acknowledged each use of the words, graphics or ideas of another person, whether written, oral or visual.

I am aware that the word limit for all extended essays is 4000 words and that examiners are not required to read beyond this limit.

This is the final version of my extended essay.

Candidate's signature:

Date:

Supervisor's report and declaration

The supervisor must complete this report, sign the declaration and then give the final version of the extended essay, with this cover attached, to the Diploma Programme coordinator.

Name of supervisor (CAPITAL letters)

Please comment, as appropriate, on the candidate's performance, the context in which the candidate undertook the research for the extended essay, any difficulties encountered and how these were overcome (see page 13 of the extended essay guide). The concluding interview (viva voce) may provide useful information. These comments can help the examiner award a level for criterion K (holistic judgment). Do not comment on any adverse personal circumstances that may have affected the candidate. If the amount of time spent with the candidate was zero, you must explain this, in particular how it was then possible to authenticate the essay as the candidate's own work. You may attach an additional sheet if there is insufficient space here.

This declaration must be signed by the supervisor; otherwise a grade may not be issued.

I have read the final version of the extended essay that will be submitted to the examiner.

To the best of my knowledge, the extended essay is the authentic work of the candidate.

I spent hours with the candidate discussing the progress of the extended essay.

Supervisor's signature:

Date: _

Assessment form (for examiner use only)

Criteria	Achievement level		
	Examiner 1 / maximum	Examiner 2 / maximum	Examiner 3
A research question	<input type="text" value="1"/> 2	<input type="text"/> 2	<input type="text"/>
B introduction	<input type="text" value="2"/> 2	<input type="text"/> 2	<input type="text"/>
C investigation	<input type="text" value="2"/> 4	<input type="text"/> 4	<input type="text"/>
D knowledge and understanding	<input type="text" value="2"/> 4	<input type="text"/> 4	<input type="text"/>
E reasoned argument	<input type="text" value="1"/> 4	<input type="text"/> 4	<input type="text"/>
F analysis and evaluation	<input type="text" value="2"/> 4	<input type="text"/> 4	<input type="text"/>
G use of subject language	<input type="text" value="3"/> 4	<input type="text"/> 4	<input type="text"/>
H conclusion	<input type="text" value="1"/> 2	<input type="text"/> 2	<input type="text"/>
I formal presentation	<input type="text" value="2"/> 4	<input type="text"/> 4	<input type="text"/>
J abstract	<input type="text" value="2"/> 2	<input type="text"/> 2	<input type="text"/>
K holistic judgment	<input type="text" value="1"/> 4	<input type="text"/> 4	<input type="text"/>
Total out of 36	<input type="text" value="19"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

IB Candidate Number:

EXTENDED ESSAY: DUTCH LANGUAGE AND LITERATURE

Wat is de visie van Dimitri Verhulst op vrouwen in zijn boek 'De helaasheid der dingen' en hoe kan de Belgische en Nederlandse cultuur en literatuur helpen om deze te begrijpen?

WORD COUNT: 3975

SESSION DATE: EXAMINATION MAY 2013

Abstract

Nadat ik enkele goede recensies over het boek 'De helaasheid der dingen' had gelezen en ook de verfilming ervan mij erg aanstond, besloot ik om het boek te lezen als onderdeel van mijn IB. Langzaam maar zeker viel het mij op dat de schrijver wel een heel merkwaardige verhouding had met vrouwen in het algemeen. Het leek mij interessant om er mijn extended essay over te schrijven en toen heb ik dus beslist om te analyseren hoe en op welke manier Dimitri Verhulst, de schrijver van het boek, de vrouw juist neerzet. Daarvoor heb ik natuurlijk eerst het boek grondig gelezen en daarna heb ik alle stukken waar de vrouw aan bod komt in het boek genoteerd. Om beter te begrijpen hoe hij de vrouw neerzet in het boek, heb ik het boek gekoppeld aan de Nederlandse en Belgische cultuur. Dit was ook belangrijk omdat het boek wordt beschouwd als een Vlaamse streekroman, doch tot de Nederlandse literatuur gerekend wordt. Met Nederlandse literatuur wordt dan de Belgische én Nederlandse literatuur bedoeld. Om een bredere visie te krijgen op hoe hij dit doet, heb ik zijn visie over vrouwen vergeleken met andere Belgische en Nederlandse schrijvers. Bovendien heb ik het boek niet alleen gekoppeld aan de algemene cultuur van Nederland en België, maar ook aan de man-vrouwcultuur in het algemeen, dit is natuurlijk belangrijk om het boek ten volle te kunnen verstaan. De titel van dit extended essay is dan ook: Wat is de visie van Dimitri Verhulst op vrouwen in zijn boek 'De helaasheid der dingen' en hoe kan de Belgische en Nederlandse cultuur en literatuur helpen om deze te begrijpen?

Woordenaantal: 271

Inhoudstafel

- **Pagina 4:** Inleiding
- **Pagina 4-5:** Algemene informatie over De helaasheid der dingen
- **Pagina 5:** Twee culturen
 - Belgische cultuur
 - Nederlandse cultuur
- **Pagina 5-6:** Man-vrouw cultuur in België en Nederland
- **Pagina 6-8:** Vrouwen in de Nederlandstalige literatuur
 - Jan Wolkers
 - Gerard Reve
 - Nescio
 - Jeroen Brouwers
 - Tommy Wieringa
- **Pagina 8-9:** De cultuur gekoppeld aan het boek
- **Pagina 10-12:** De vrouw in het boek
- **Pagina 12:** Conclusie
- **Pagina 13-14:** Referenties
 - Websites
 - Boeken
 - Artikels
- **Pagina 14-15:** Bibliografie
 - Boeken
 - voetnoten

Inleiding

De helaasheid der dingen, geschreven door Dimitri Verhulst, wordt nu al beschouwd als een klassieker uit de Vlaamse literatuur. Het boek bevat 206 pagina's en werd uitgegeven bij uitgeverij Contact in februari 2006. Het boek kon op heel wat succes rekenen bij het Nederlandstalige publiek. Vooral de Vlaamse lezers konden dit boek smaken, omdat dit boek een autobiografische streekroman is: het speelt zich af in de Vlaamse cultuur, bij een typische familie van Vlaamse origine. Het boek bevat heel wat humoristische passages en uitspraken, die toch ook een cynische ondertoon hebben. De vrouw is één van de thema's in het boek en heel wat van die humor gaat over de vrouwen in het leven van de personages in het boek. Daarom ga ik in dit essay analyseren hoe Dimitri Verhulst de vrouw precies neerzet in zijn boek en dat doet hij op een heel interessante wijze. Zoals ik al eerder is het boek een Vlaamse streekroman vermeldde, doch wordt het tot de Nederlandstalige (Vlaamse én Nederlandse) literatuur gerekend. Om dit alles wat beter te kunnen begrijpen heb ik het boek in de Nederlandse en Belgische cultuur geschetst. Ik vond het ook interessant om hoe hij zijn vrouwen neerzet in zijn boek te vergelijken met hoe andere Nederlandstalige schrijvers dit doen. Hierdoor krijgen we een bredere kijk op het werk en op Dimitri's visie over vrouwen.

Algemene informatie over De helaasheid der dingen

De helaasheid der dingen is geschreven door de Belgische auteur Dimitri Verhulst. Het boek is een autobiografische streekroman en bevat twaalf hoofdstukken. De hoofdpersonage Dimitri groeit op in de kleurloze wereld van het dorpje Reetveerdegem, zijn moeder heeft zijn vader en hem verlaten en hij wordt opgevoed door zijn vader, diens broers en zijn oma. Die laatste wordt door de Verhulsten op handen gedragen, niettegenstaande andere vrouwen als gebruiksvoorwerpen worden beschouwd en over Dimitri's moeder ook geen goed woord gezegd kan worden. Het boek is grappig, maar heeft een cynische ondertoon. Het boek is een afrekening met het geboortedorp van de schrijver en boven alles met zijn jeugd.

Om dit boek ten volle kunnen te begrijpen, is het belangrijk er op te wijzen dat Dimitri Verhulst, de schrijver van dit boek, niet dezelfde Dimitri is die de hoofdpersonage in het boek is. Het boek is geschreven in het Vlaams. Vlaams wordt beschouwd als Nederlands, toch zijn er heel wat verschillen tussen Vlaams en Nederlands. Ook in het boek is het overduidelijk dat dit boek in het Vlaams is geschreven door bepaalde woorden die de schrijver gebruikt. Voorbeelden hiervan zijn poepen, de roepnaam 'Kleine' en woorden zoals content, ambetant en nonkel. Poepen in het Vlaams betekent de liefde bedrijven, maar dan op een heel ordinaire manier gezegd, terwijl poepen in het Nederlands, je grote behoefte doen betekent. Woorden zoals content en ambetant worden ook veel vaker in het Vlaams gebruikt dan in het Nederlands en in België spreken we van een nonkel en niet van een oom zoals in het Nederlands. De roepnaam 'Kleine' is ook typisch Belgisch. Deze roepnaam wordt vaak gebruikt, in de lagere sociale klasse, voor de jongste van de familie. Vlamingen kunnen dit boek om deze reden dan ook ten volle begrijpen, omdat dit echt een verhaal is over een familie uit de Vlaamse lagere klasse. Voor andere nationaliteiten die dit boek lezen gaat er veel verloren omdat het culturele

aspect waar alle Vlamingen mee opgroeien en waarmee ook het hoofdpersonage in dit boek opgroeit zo prominent aanwezig is.

Twee verschillende culturen

Zoals ik reeds vermeldde in mijn inleiding wordt dit boek toch tot de Nederlandse literatuur gerekend ondanks alle Vlaamse aspecten. Daarom is het ook belangrijk beide culturen te schetsen. Om dit zo goed mogelijk te kunnen doen heb ik, als Belgische, met mijn Nederlandse leraar even over de verschillen gediscussieerd. Tijdens onze discussie zijn we op een paar duidelijke verschillen gebotst, dus het is onze mening en het zijn zaken die ons opvallen.

Belgische cultuur

Tijdens de geschiedenis zijn Nederland en België vaak nauw verbonden geweest en was België ondermeer een onderdeel van Nederland van 1815 tot 1830. Na de revolutie nam Leopold I het koningschap van België op zich. Deze geschiedenis zorgt ervoor dat zowel de Belgische als de Nederlandse cultuur op elkaar lijken, maar toch verschillend zijn. Belgen zijn echte levensgenieters: ze reizen graag, ze eten graag, ze zoeken mekaars gezelschap op, enz. Iedereen kent iedereen in België waardoor we beschouwd worden als 'foefelaars' want we regelen alles 'via via', maar staan ook altijd klaar om elkaar te helpen. Daar tegenover staat dan wel dat de Belgen altijd over alles klagen, vooral over het slechte weer in België dan. Een uitgesproken mening hebben is moeilijker want Belgen zijn minder verdraagzaam. In het kleine Belgenlandje wordt het klassenverschil heel duidelijk aan de hand van de kleren die de persoon in kwestie draagt, terwijl in Nederland iedereen zowat dezelfde mode volgt en bij gevolg er hetzelfde uitziet.

Nederlandse cultuur

Zoals ik eerder zei, verschilt deze niet zo heel veel van België. Er zijn natuurlijk wel een paar zaken die niet overeenkomen. Nederlanders bekijken het leven over het algemeen negatiever, want alles moet altijd 'leuk' zijn voor hen. Dit schreeuwen ze dan ook zo vaak mogelijk. Ook een eigen mening hebben over alles is heel belangrijk in Nederland. Kijk maar naar Geert Wilders in de Nederlandse politiek, als die een uitspraak doet in de politiek verkondigt iedereen liefst zo luid mogelijk zijn of haar mening. Ze zijn over het algemeen verdraagzamer waardoor dit getolereerd wordt.

Man-vrouwcultuur in België en Nederland

Over het algemeen is de man-vrouwcultuur in België en Nederland, gelijk aan die van de Westerse cultuur. Vrouwen en mannen zijn min of meer gelijk, op het eerste gezicht dan toch. Hoewel mannen en vrouwen wel dezelfde rechten hebben, zijn vrouwen op sommige vlakken nog steeds minderwaardig. Een voorbeeld hiervan is de politiek want de meeste politici zijn nog steeds mannen. Ook merk je dat in een bedrijf de hogere functies meestal door mannen bekleed worden en de wat lagere functies door vrouwen. In een school wordt het hoger kader vaak bekleed met mannen, terwijl veel gewone leerkrachten vrouwen zijn. Niettemin is de vrouw immers aan een opmars bezig omdat de vraag naar vrouwen in topfuncties alsmaar

stijgt, omdat de bedrijfscultuur gebaat is bij meer vrouwelijke denkpatronen en zo de monotonie van mannelijke denkpatronen in bedrijven wil doorbreken. Tevens is er in overheidsbedrijven sinds kort ook een quotum ingevoerd dat ze het aantal vrouwelijke leden van hun bestuursraden verplicht tot minstens een derde moeten uitbreiden.

Hoe vaak hebben we de zin 'de vrouw is gelijk aan de man' al niet gehoord? Maar waarom is het niet 'de man is gelijk aan de vrouw'? Want als je zegt dat de vrouw gelijk is aan de man, zeg je eigenlijk dat de man nog altijd meer betekenis heeft dan de vrouw. En dit is ook zo, ook al zeggen we van niet. De wet dat mannen en vrouwen in dezelfde job, met dezelfde kwalificaties, hetzelfde loon horen te krijgen, is pas ingevoerd in 1975, doch er zijn nog steeds salarisverschillen. Vrouwen worden ook minder snel aangenomen dan mannen, omdat ze langere vakantietijd hebben na de geboorte van een kind. Er wordt ook gezegd dat de vrouw 'gelijkwaardig' is aan de man, maar in vele gevallen doet de vrouw nog steeds het huishouden. Een ander voorbeeld dat deze stelling tegenspreekt is dat de vrouw halftijds gaat werken als er kinderen in het gezin komen. Daarnaast gebeurt het wel vaker dat als er in een ziekenhuis twee dokters, een man en vrouw, door de gang lopen, alleen de man als dokter aangesproken wordt. Een ander voorbeeld is als je als koppel in een café zit en je vraagt een biertje en een cola, dat het biertje aan de man wordt gegeven omdat het als vanzelfsprekend wordt beschouwd terwijl het net zo goed andersom kan zijn. Dit kan ik ook linken met mijn eigen situatie. Ik woon in het buitenland vermits mijn moeder hier werkt. Mensen veronderstellen meestal direct dat ik hier woon door mijn vaders werksituatie. Alsof het onmogelijk is dat een vrouw ook carrière kan maken in het buitenland en haar familie met zich meebrengt.

Bovendien speelt ook seksualiteit hierin een grote rol. Mannen die veel meisjes gehad hebben, zijn cool, en hun 'coolheidsfactor' stijgt, terwijl meisjes die veel mannen gehad hebben, direct tot de categorieën 'slet' en 'hoer' behoren. Tegenwoordig heb je het fenomeen van de cougars, dit zijn oudere vrouwen die een koppel vormen met jongere mannen en dan hebben we het niet over een leeftijdsverschil van vijf jaar, maar over een verschil van tien jaar, twintig jaar en zelfs dertig jaar of meer. Vrouwen scoren met hun seksualiteit, ze willen er mooi en verzorgd uitzien, kleden zich sexy, soms zelfs uitdagend. Dan zijn er natuurlijk mannen die er opmerkingen over maken, of bouwvakkers die fluiten, maar dan vinden vrouwen dan onbeschoft. Dit is tegengesteld gedrag. Ze willen er vaak sexy uitzien en als mannen er dan op reageren, vinden ze dit vaak niet kunnen.

Vrouwen in de Nederlandstalige literatuur

Dimitri Verhulst staat zeker niet alleen met zijn kijk op vrouwen in zijn boek. Menig Nederlandstalige schrijvers, afkomstig uit België of Nederland, delen dezelfde visie op de vrouw in hun boeken als Dimitri Verhulst maar zijn natuurlijk niet allemaal vergelijkbaar met Dimitri Verhulst. Sommige schrijven uit andere bedoelingen, andere achtergronden, enzovoort.

Jan Wolkers

Jan Wolkers, een Nederlandse schrijver met meer dan tien romans op zijn naam, maakte zijn schrijversdebuut met het boek 'Kort Amerikaans'. Dit is een fragment uit dit boek:

*'Ik zal je klein krijgen, dacht hij. Net als die mof zal je door de knieën gaan. Hij dacht aan de Duitse officier die hem een klap in het gezicht gegeven had toen hij deze bij het uit de tram stappen op zijn tenen trapte'.*ⁱ

In dit fragment is hij op weg naar 'zijn meisje' die hij gaat verkrachten. Hij wil de vernedering, door de Duitse officier die hij meemaakte in de tram, verhalen op 'zijn meisje'. Hij beweert achteraf ook nog dat 'zijn meisje' het zelf wou en ervan genoot. In dit fragment is er natuurlijk meer aan de hand dan alleen de vrouw die als oud huisvuil wordt behandeld. Hij vergelijkt het meisje die hij gaat opzoeken met de Duitser in de tram '*Net als die mof zal je door de knieën gaan*'.ⁱⁱ Dit beklemtoont nog maar eens dat hij vrouwen bekijkt als een lustobject en niets meer dan dat, net zoals in het boek van Dimitri Verhulst, waar vrouwen ook alleen maar voor het plezier van Dimitri's vader en nonkels dienen.

Gerard Reve

Gerard Reve, Nederlands schrijver geboren in 1923, wordt tot de Grote Drie van de naoorlogse Nederlandse schrijvers gerekend. In zijn debuutroman '*De avonden*' zegt hij dit over de vrouw:

*'Ze dienen zich bescheiden te gedragen. Ze kunnen niet logisch denken. [...] Houdt een vrouw een landkaart voor. Of je die recht houdt of op zijn kop, een vrouw merkt het niet. Heb je ooit wel eens meegemaakt dat een vrouw een radiobericht kon navertellen. Of dat ze een citaat, waaruit dan ook, goed aanhaalde? Het zijn gebrekkige, beklagenswaardige wezens'.*ⁱⁱⁱ

En in zijn boek *Veertien Etsen* schrijft hij dit:

'Ze moesten haar een brandende poppenwagen haar kutwerk binnenrijden'.^{iv}

Omdat hij de vele clichés omtrent de vrouw aanhaalt, bevatten deze fragmenten ook een zeker vorm van humor. Een man vindt dit waarschijnlijk zeer grappig, maar voor een vrouw is dit toch eerder kwetsend. Het feit dat Gerard Reve homoseksueel is, kan ook zijn kijk op de vrouw verklaren. Hij ziet het nut van 'de vrouw' niet in, aangezien hij er zich in de eerste plaats al niet tot aangetrokken voelt.

Nescio

Ook Jan Handrik Frederik Grönloh, beter bekend als Nescio, projecteert de vrouw op een heel negatieve manier. In 1933 schreef hij de bundel '*Dichtertje, De uitvreter, Titaantjes*' waarin hij de vrouw beschrijft als nutteloos en onbewust, zo schrijft hij: '*allemaal hetzelfde en hoe meer hoe beter*'.^v

Tommy Wieringa

In het recentere boek 'Joe Speedboot' van Tommy Wieringa worden vrouwen als gebruiksvoorwerp beschouwd en af en toe ook wat belachelijk gemaakt. Het hoofdpersonage heeft een seksuele relatie met een meisje, en verder dan alleen de seks denkt hij ook niet, hij gebruikt haar. Een ander stuk in het boek gaat over hoe een vrouw van middelbare leeftijd een Egyptenaar leert kennen op reis en hem meebrengt naar haar thuisland, om dan na een paar maanden door hem in de steek gelaten te worden. Ook zij is gebruikt, op emotionele manier weliswaar, want de vrouw is voor de Egyptenaar zijn ticket naar een beter en rijker leven.

Jeroen Brouwers

Evenzeer in *Bezonken Rood*, een boek geschreven door Jeroen Brouwers speelt de vrouw een grote rol. Het hoofdpersonage heeft een verstoorde relatie, 'hij is verkeerd verbonden', met zijn moeder en daardoor met alle vrouwen. Zo schrijft hij: *'Naar de hel met haar. Ik bedoel: naar de hel met alle moeders.'*^{vi} en *'Het traliewerk tussen mij en het verraderlijke vrouwendom is nooit meer opgetrokken, -mijn haat jegens moeders siert sedertdien mijn 'levensbesef'.'*^{vii} Ook in de *Helaasheid der dingen* heeft het hoofdpersonage geen goede relatie met zijn moeder, in dit geval kunnen we zelfs zeggen dat hij zijn moeder haat en heeft hij ook met vrouwen in het algemeen problemen.

Deze fragmenten uit diverse literaire bronnen tonen aan dat Dimitri Verhulst zeker niet de enige is die de vrouw als een nutteloos, alleen maar last bezorgend gebruiksvoorwerp afschildert. Natuurlijk is dit niet de enige visie op vrouwen in de Nederlandse literatuur. Er zijn talloze boeken waarin de vrouw ook een grote rol speelt, maar dan in tegenstelling tot Dimitri Verhulst en de schrijvers van de voorbeelden wel positief wordt neergezet.

De cultuur gekoppeld aan het boek

Dit boek is een voorbeeld van een streekroman. Het boek speelt zich af in Reetveerdegem, een fictief dorpje in België. Als ik, als Vlaming, dit boek lees, is dit heel herkenbaar, omdat het boek zo cultuurgebonden is. Dit is één van de redenen waarom de Vlamingen dit boek zo konden smaken. Voor niet-Vlamingen die dit boek lezen, gaat dit 'herkenbare' wat verloren. Ik zou niet zeggen dat het cultuurgebonden stuk volledig verloren gaat voor de niet-Vlamingen, want iedereen kan zich inleven in een verhaal, maar een bepaald aspect van het boek dringt dan toch niet zo goed door.

Op de originele cover van het boek staat een foto van 'Vrouwentongen', een kamerplant. De cover van het boek kan gelinkt worden aan de sfeer van het boek want deze plant is namelijk geen 'opgewekte' plant. Je vindt ze vaak terug in ziekenhuizen en bejaardenhuizen: niet bepaald plaatsen waar men opgewekt van wordt. Men ziet ze ook heel dikwijls in cafés, waar ze dus de stille getuigen zijn van de dramatische situaties. Je zou dus kunnen zeggen dat de plant aan een soort van verdrietige, depressieve, zelfs hopeloze sfeer is gekoppeld en dat is ook een beetje de sfeer in het boek, 'de helaasheid der dingen'.

De hoofdpersonages in het boek zijn over alles heel optimistisch, hoewel hun leventje eigenlijk een mislukking en een regelrechte ramp is. Dit wordt duidelijk in het hoofdstuk 'Het Idee'. In dit hoofdstuk heeft de oma een conversatie met een politieman, die haar komt vertellen dat haar zoon Potrel in het ziekenhuis ligt met alcoholvergiftiging. Potrel had haar verteld dat hij de Tour de France ging nabootsen, en hij had van haar zelfs speciaal een nieuwe fiets gekregen, wat dus heel duur is voor een gezin die zich in die lage sociale klasse bevindt. Maar hij had er niet bij verteld dat hij er eigenlijk een drinkspelletje ging van maken. Hij eindigt in het ziekenhuis met een 'delirium tremens', en dit komt de politie vertellen aan de voordeur van de oma. Zij reageert hierop met:

'Zijt ge hier weer met uw Latijn. Dat is altijd hetzelfde met u. Als ge per se Latijn wil spreken dan moet ge maar sigaren gaan roken met de pastoor, hij zal content zijn van u eens te zien. Keer naar hier maar eens terug als ge mensentaal hebt leren spreken want ik heb geen goesting om nog vijf tellen naar uw gezever te luisteren.' En toen smeed ze de deur dicht.

Dit toont dat ze eerst en vooral de dramatische situatie binnen in hun gezin ontkennen maar ook dat ze het glas altijd halfvol zien in het leven. De Verhulsten staan met een bepaalde filosofie in het leven, ze staan ermee op en gaan ermee slapen. Letterlijk en figuurlijk. Ze leven volgens het adagium *'God schiep de dag en wij slepen ons erdoorheen'*. Ze leven alsof zij de enige mensen op de planeet zijn, trekken zich van niemand of iets, iets aan. De burens hebben overlast, ze gaan de deur uit met stinkende kleren, ze doen aan wildplassen, ze hebben een grote mond en ga zo maar door. Na een avond, of beter na een dag in het café, kruipen ze 's avonds al strompelend in hun bed, als ze nog weten waar die staat, en slapen in hun eigen urine en kots.

'We schaamden ons omdat we 's ochtends krabbend en schartend in onze onderbroek de trap afdaalden. 'We schaamden ons omdat we voor de televisie lagen te paffen met onze zweetvoeten op tafel. 'We schaamden ons om de kilo's rauw gehakt die we aten voor de goedkoop en het gemak, en omdat we met onze blote hand in dat gehakt grepen en het goedje zo in onze mond staken en doorspoelden met koude koffie die ergens nog in een mok van gisteren was blijven staan. 'We schaamden ons om de wormen die we van het gehakt kregen en waartegen we niets ondernamen. We schaamden ons om onze scheten die we lieten als kapelmeesters, de boeren die we vrij doorgang lieten. 'We schaamden ons om onze vloeken om niets, om het schaamhaar dat we ruifden boven de plee, om onze teennagels die we manueel korter scheurden en die vervolgens maanden bleven liggen op de mat. 'We schaamden ons om de sigaretten waarmee we in slaap vielen in de zetel, onze nicotinebruine tanden, onze bierlucht. 'We schaamden ons om de sletjes die mijn grootmoeder onaangekondigd aantrof bij het ontbijt en aan wie ze steeds opnieuw de naam moest vragen. 'We schaamden ons voor onze dronken gezangen, onze smerige taal, ons braaksels en de steeds frequentere bezoeker van politie en deurwaarder. We schaamden ons, maar deden er niets aan.'

Dit boek is voor Dimitri Verhulst een manier om met zijn opvoeding, tot zover het een opvoeding kan genoemd worden, om te gaan en een manier om van zijn schaamte af te komen, en voor eens en altijd met zijn geboortedorp en oud leven af te rekenen.

De vrouw in het boek

Vrouwen spelen een heel grote rol in dit boek. De schrijver heeft het over zijn moeder, zijn oma, zijn nichtje en tante die uit een veel hogere klasse komen en een heel andere leefstijl hebben dan hem, de scharrels van zijn nonkels, en dan in zijn latere leven zijn vriendin. Zijn nonkels zien vrouwen als gebruiksvoorwerpen, behalve hun eigen moeder dan, en met die kijk wordt dus ook Dimitri opgevoed. *'Dit paard had alles wat een vrouw moest hebben: een goede en ruime stap, geschikt voor het zware werk, niet te opstandig, en een immens dik gat.'* en *'Onze aandacht voor vrouwenlichamen bleef een constante, maar de klemtoon kende seizoenen, zoals de meeste dingen in het leven. De periode waarin we maniakaal de borsten bekeken en quoteerden had lang standgehouden, maar had uiteindelijk toch baan weten te ruimen voor de onvermijdelijke fase van het achterwerk, waarin onze voorkeuren fundamenteel verschilden, hetgeen meer ruimte liet voor het debat.'* Uit deze passages wordt nog maar eens duidelijk hoe de vrouw in dit gezin gezien wordt.

Op een dag staat er een mooie vrouw voor de deur die naar Dimitri's vader vraagt. *'Awel protje, als gij van de Getuigen van Jehova zijt, dan bekeer ik mij meteen. Zeg eens, waar moet ik mij inschrijven?'*, is de eerste reactie van nonkel Potrel. De vrouw blijkt van de Dienst Bijzondere jeugdzorg te zijn, en maakt zich zorgen over de thuissituatie van Dimitri, ze denkt dat het beter is dat Dimitri bij zijn moeder woont, zo blijkt uit het volgende gesprek: *'Waarom verblijft dit kind niet bij zijn moeder? Dat moet je hem zelf vragen, madam! Zou jij niet liever bij je mama wonen? Ik zweeg. Vertel eens iets over je moeder! Ik zweeg. Zijn moeder is een hoer, madam! Ik vraag het aan die jongen, niet aan u! Mijn moeder is een hoer, mevrouw.'*

Dit laatste duidt op de vele wraakgevoelens die Dimitri koestert tegenover zijn moeder. Zijn moeder verliet hem en zijn vader, en dat kan hij nog steeds niet verkroppen. Hij haat haar, dit omdat zijn moeder haar voor haar zoon, Dimitri, schaamt. *'Het is meer dan eens gebeurd dat zij een ganse dag met dat lapje onder haar neus bleef lopen, er zelfs boodschappen mee ging doen, want schaamte kende ze niet, het enige waar ze beschaamd in was dat was haar zoon.'* Ook maakt hij haar ongelukkig volgens Dimitri: *'Alles wat haar ongelukkig maakte had met mij te maken.'* en *'Ongewenster nog dan de zwangerschap moet de bevalling zijn geweest, die ik dagen zou hebben laten aanslepen, vastberaden geboren te worden na mijn eigen vervaldatum, ware het niet dat de chirurg de schaar in mijn moeder zette en mij via een ander, ruimer gat ter wereld bracht.'* Bij de bevalling moet er iets zijn misgelopen waardoor ze een plasprobleem heeft. *'Ik heb haar tijdens mijn geboorte voor mijn vader compleet onaantrekkelijk gemaakt, ben daar een paar ingewanden beginnen verhuizen naar een andere plaats, en hielp haar urinewegen voorgoed naar de verdoemenis.'* Ze geeft daar Dimitri dan ook maar al te graag de schuld van. *'Ze kon mij zeer verwijtend aankijken wanneer zij weer op de keukenvloer stond te pissen.'* De moeder-zoon relatie is dus vanaf het begin al misgelopen.

In het eerste hoofdstuk van het boek, keert tante Rosie met haar dochter Sylvie terug naar Reetveerdegem, omdat ze vlucht van haar gewelddadige en agressieve ex-man. Dit is voor de Verhulsten, vooral de mannelijke Verhulsten dan, een verblijdende gebeurtenis. *'De dag brak open met haar naam, Rosie!, Rosie!, die hoop bracht. Want iemand was weergekeerd! Iemand die hier geboren was en dit oord verlaten had was*

weergekeerd! Wat hen ook zo blij maakte is tante Rosie een buitengewoon knappe vrouw is, wat haar voor hen een beetje buitenaards maakte: *'Het is waar dat mijn tante Rosie een zeldzaam mooie vrouw is en dat het veel prestige opleverde met haar naar bed te zijn geweest.'* Zo zie je nogmaals hoe de Verhulsten vrouwen zien: als lustobject. Hoe mooier ze is, hoe meer prestige de man in kwestie krijgt. Rosie was ooit getrouwd *'met een man zonder geschiedenis, en is zich met hem in de verre hoofdstad gaan vestigen, tot diepe droefenis van onze jonge mannen die nu¹lelijker vrouwen ongelukkig te maken hadden.'* Dan is er natuurlijk ook nog het nichtje Sylvie, die hautaine maniertjes heeft, en neerkijkt op de Verhulsten zonder daar iets over te zeggen. Ze zit de hele tijd binnen en Dimitri wil haar graag eens meenemen naar buiten, naar zijn vrienden, maar dan bedenkt hij zich: *'Mijn vrienden waren smeerlappen, en hoewel ik hen had kunnen affpersen door mijn nicht in bruikleen te geven, had ik net iets te veel eergevoel.'*, maar uiteindelijk besluit hij haar toch mee te nemen, samen met zijn vader en nonkels naar het café. *'De dwergen noteerden de bestelling en gaven ze door aan hun moeder, die zich op dat ogenblik door onze nonkel Potrel uitgebreid in haar achterwerk liet knijpen.'* De moeder van de dwergen, de bazin van het cafe, prostitueert zichzelf. *'En toen de dwergen naar school moesten en dat geld opslokte, voorzag ze zich van een financieel extraatje waarover vrouwen zomaar uit zichzelf beschikken.* Dit toont ook aan hoe de vrouw in het milieu van de Verhulsten zich gedraagt, en hoe de mannen er daar over denken. 'De komst van zo'n mooi meisje blijft natuurlijk niet onopgemerkt in het café, en menig uitspraken worden dan ook gedaan door de andere klanten in het café: *'Ik zie dat ge een schoon mokkel hebt meegebracht, gasten, maar als de politie haar leeftijd achterhaalt zal er wel wat zwaaien.'* en *'Dimmetrieken, jongen, ik heb met u te doen; het moet verdomme bijzonder lastig zijn voor u om met u poten van uw nicht te blijven.'* en tot slot *'We hebben in onze jonge tijd allemaal wel eens aan ons nicht geprutst, jong.'* De kijk op vrouwen bij de mannen in het café is dus min of meer hetzelfde als die van de familie Verhulst.

In het hoofdstuk 'De opvolging is verzekerd' krijgen we een blik op het latere leven van de schrijver. daarin blijkt dat zijn vriendin, van wie hij niet eens houdt, zwanger is van een baby. Hij is niet van plan een gezinnetje te stichten; *'Men is toch altijd een beetje klootzak wanneer men een vrouw met een kind laat zitten, maar dat komt omdat je veel te weinig klootzak was om die vrouw te verlaten toen je haar nog niet met een kind had volgestampt.'* en *'Een kind als afscheidsgeschenk, er zijn vrouwen die minder kregen.'* Hij houdt niet alleen niet meer van zijn vriendin, hij haat haar zelfs, net zoals zijn moeder. Je zou kunnen zeggen dat hij zijn moeder vergelijkt met zijn vriendin, en misschien wel met al zijn toekomstige partners. *'Er zijn twee mensen die ik haat, dacht ik aan de hoofdingang van het hospitaal. Twee vrouwen. Uit de ene was ik geboren en de andere was op dat ogenblik mijn kind aan het baren. Je zou kunnen spreken van enig verband tussen de twee, maar dat is vast slechts een indruk.'* Hij toont totaal geen belangstelling voor de bevalling van zijn vrouw, laat staan voor vrouw en kind zelf. *'Uw vrouw heeft een ontsluiting van zoveel centimeter, als ik u was zou ik die wandeling niet te lang rekken, als u tenminste de geboorte niet wil missen. Ze is mijn vrouw niet, we zijn niet getrouwd. Staat hier ergens een sigarettenautomaat.'* Zijn kind, die later een zoon blijkt te zijn, is verschrikkelijk ongewenst, net zoals hij toen zijn moeder onverwacht zwanger bleek te zijn. *'Zie je wel dacht ik, dat het geen schande is om geen kind te willen. Onze kinderen worden geboren in een hospitaal. Het zijn ziektes. Ze willen, nog ziekelijker.'* Eigenlijk herhaalt de geschiedenis zich want Dimitri zelf was ongewenst en nu zijn eigen kind

ook. Je zou denken dat Dimitri heeft geleerd uit zijn eigen positie als ongewenst kind, maar niets is minder waar. Dit is dan ook het melancholische aan het verhaal want de geschiedenis herhaalt zich.

Aan de andere kant adoreert hij dan wel weer zijn oma, die een beetje de moederrol op zich heeft genomen. Iedereen in het gezin adoreert haar, en ze wordt dan ook gerespecteerd door haar zonen en Dimitri. Dit is een contradictie met hoe andere vrouwen in het verhaal behandeld worden. Ze staat aan het hoofd van het gezin, doet de was, zorgt voor eten en probeert zo goed mogelijk het huishouden te doen, in hoeverre dit natuurlijk mogelijk is met haar zonen. Potrel probeert zijn moeder trots te maken door 'De ronde van Frankrijk' te fietsen, of beter te drinken, zoals al vermeld in het stuk 'De cultuur gekoppeld aan het boek'. Hij krijgt dan ook een echte koersfiets van haar, omdat ze gelooft in haar zoon, ze geeft de hoop niet op ondanks alles. Oma is de enige vrouw waar alle mannen van het gezin Verhulst echt van houden. *'Ik ben wreed content dat ge koerst. Echt waar.'* *'Merci, moe. Ik zie u ook graag.'* Dit wordt nog duidelijker wanneer Dimitri zijn grootmoeder gaat bezoeken in het rustoord, heel wat jaar later. Hij kan het niet opbrengen om in het ziekenhuis bij zijn vriendin te blijven, maar zijn grootmoeder bezoeken is niet teveel gevraagd. Het is heel wat voor een Verhulst om iemand op te zoeken en te steunen. Dimitri's vader slaagde er nooit in, vanwege zijn drankprobleem, Dimitri bij wedstrijden op te zoeken of te steunen op school. Je zou dan ook kunnen denken dat Dimitri dit zelf dan ook nooit zo doet, omdat hij het vroeger ook zo heeft gezien, maar zijn oma heeft echt een plaats in zijn hart. Hij neemt zelf vroegtijdig afscheid omdat hij niet van een 'afgetakelde grootmoeder' afscheid wil nemen, hij wil haar herinneren zoals ze is. *'Toen ik afscheid van haar nam kon ik tenminste nog en heel klein beetje afscheid nemen van de mens die ze in de verte is geweest.'* Ze is ook de enige persoon die echt voor hem zorgde, en echte liefde voor hem toonde.

Conclusie

Het is duidelijk dat de hoofdpersonage in dit boek heel wat complexe relaties met vrouwen heeft. De ene haat hij, de andere adoreert hij, maar over het algemeen heeft hij geen goede relatie met 'de vrouw'. Het hoofdpersonage is opgegroeid in een marginale omgeving, waar vrouwen denigrerend worden bekeken, behalve de grootmoeder. Hij is met dit beeld opgegroeid omdat zijn moeder hem en zijn vader verliet, en door de negatieve kijk van de oma op de vele scharrels, die voor de ooms en vader dan ook helemaal niets betekenden. In vele andere literaire werken van Vlaamse en Nederlandse schrijvers wordt de vrouw op dezelfde manier neergezet als in *De helaasheid der dingen*. Er wordt op hen neergekeken. Bovendien is het boek een typisch Vlaams boek, die zich afspeelt in een typisch Vlaams dorp. Als je het boek als niet-Vlaming leest, gaat er toch een bepaald aspect verloren. Daarnaast behoort *De helaasheid der dingen* tot de Nederlandstalige literatuur, maar is het wel overduidelijk een Vlaams boek, zoals al eerder gezegd. De twee culturen van beide landen zijn dusdanig toch heel verschillend. Dimitri Verhulst moet te maken gehad hebben met een constatering van een vervreemding van zijn afkomst, met dit fantastisch boek tot gevolg.

Referenties

Websites

- Jean-Marc Dewaele, 1 januari 2000, *superieure vrouwentaal*, geopend op 31 mei 2012, <http://www.kennislink.nl/publicaties/superieure-vrouwentaal>
- Maaike Meijer, *vrouw en literatuur*, geopend op 20 juni 2012, <http://arno.unimaas.nl/show.cgi?fid=1474>
- Rik Torfs, 7 maart 2011, *Natuurlijk bestaat er een belgische cultuur*, geopend op 20 juni 2012
<http://www.demorgen.be/dm/nl/2461/De-Gedachte/article/detail/1232310/2011/03/07/Natuurlijk-bestaat-er-een-Belgische-cultuur.dhtml>
- *Wetgeving quota*, geopend op 20 juni 2012, http://www.rosadoc.be/joomla/index.php/kwesties/beheerraden/beheerraden_in_de_wetgeving.html
- InfoNu, *Politieke onmondigheid van de vrouw in Nederland*, geopend op 20 juni 2012 <http://kunst-en-cultuur.infoNu.nl/geschiedenis/66418-politieke-onmondigheid-van-de-vrouw-in-nederland.html>
- 21 september, *Nederlandse cultuur bestaat wel*, geopend op 23 augustus 2012 <http://www.krapuul.nl/blog/51185/nederlandse-cultuur-bestaat-wel/>
- Maarten Doorman, 19 maart 2008, *Schrijven als een schilderbeest*, geopend op 2 september 2012 <http://vorige.nrc.nl/article1886159.ece>
- *Gelijk loon*, geopend op 31 december 2012 <http://www.aclvb.be/vrouwen/themas/gelijk-loon/>
- *Waarom zitten er zo weinig vrouwen in de top?*, geopend op 8 januari 2013 <http://www.schooltv.nl/eigenwijzer/project/2994217/debat-vrouwen-aan-de-top/2157348/maatschappijleer/item/3001398/het-glazen-plafond/>

Boeken

- The National Psyche', *The lonely planet: Belgium and Luxembourg*, The lonely planet, 2001, p. 29
- H. Van dorp, D. Delabastita, R. Ghesquiere, *Lexicon van literaire termen*, Wolters Planteyn, 2007
- Dimitri Verhulst, *De helaasheid der dingen*, Uitgeverij Contact, Amsterdam/Antwerpen, 2010
- Tommy Wieringa, *Joe Speedboot*, De bezige bij, Amsterdam, 2005

Artikels

- Artikel naar een lezing van Marijke Naezer op 4oktober gehouden voor het Eneco Vrouwenennetwerk, gelezen op 31 december 2012

Bibliografie

Boeken

- Jeroen Brouwers, *Bezonken rood*, Atlas, Antwerpen, 1981, p. 30
- Jeroen Brouwers, *Bezonken rood*, Atlas, Antwerpen, 1981, p. 34
- Nescio, *Dichtertje, De uitvreter, Titaantjes*, Wolters-Noordhoff B.V., Groningen, 1991, p. 21
- Gerard Reve, *De avonden*, De bezige bij, Amsterdam, 1999, p. 171
- Gerard Reve, *Veertien Etsen van Frans Lodewijk Pannekoek voor arbeiders verklaard*, Thomas Rap, 1967, p. 58
- Jan Wolkers, *Kort Amerikaans, Meulenhof*, Den Bosch, 1962, p. 81

Voetnoten

ⁱ Jan Wolkers, *Kort Amerikaans, Meulenhof*, Den Bosch, 1962, p. 81

ⁱⁱ Jan Wolkers, *Kort Amerikaans, Meulenhof*, Den Bosch, 1962, p. 81

iii Gerard Reve, *De avonden*, De bezige bij, Amsterdam, 1999, p. 171

iv Gerard Reve, *Veertien Etsen van Frans Lodewijk Pannekoek voor arbeiders verklaard*, Thomas Rap, 1967, p. 58

v Nescio, *Dichtertje, De uitvreter, Titaantjes*, Wolters-Noordhoff B.V., Groningen, 1991, p. 21

vi Jeroen Brouwers, *Bezonken rood*, Atlas, Antwerpen, 1981, p. 30

vii Jeroen Brouwers, *Bezonken rood*, Atlas, Antwerpen, 1981, p. 34